

any M CCCC III.—Rex Martinus.—Dominus Rex mandavit mihi Guillermo poncii. Dirigitur vecario Barchinona.—*Archivo de la Corona de Aragón*, R.º 2245, fol. 81 vto.

FR. FAUSTINO D. GAZULLA, MERCEDARIO.

(*Se continuará*).

CARTORAL DE CARLES MANY

(*Continuació*)

192—1107, Març, 7.

Plana CXVIII.

Venda feta pels esposos Guillém Ullumar y Belissenda als marit y muller Carbonell y Ulliarda, per quaranta tres sous de plata, d'un mas y altres terres en los termens de Sta. Maria de la Bisbal, de Vulpellach y de Laneres, comtats de Gerona y d'Empuries.

193—1108, març, 1.

Plana CCCXXXIII.

Empenyo fet pels esposos Guillém Constans y Ermessendis als marit y muller Pere Gausbert y Elancha, per deu sous de plata en moneda geronina, dels cens y serveys de varies cases situades en lo burch de Sta. Maria de la ciutat de Gerona, tocant al Galligans, parroquia de St. Feliu.

194—1108, maig, 15.

Plana CCCXXXVIII.

Donació ó mellor venda feta pels esposos Pere Ramón y Trudgarda als marit y muller Pere Guillém y Thedelanda, mediant dos sous y mitg de plata en moneda geronina á pes de ferro, de la meytat d'una paret mitjera.

195—1109, novembre, 12.

Planes CXCVII á CXCVIII.

Sagramental del testament de Ramón Gadall. Los testimonis declaran la última voluntat del testador, dintre 'ls primers sis mesos següents á la mort d'aquest, ab jurament prestat en l'altar de Sta. Anastasia de la Seu de Gerona, devant de Pere jutje y sacristá de dita Seu. Dona dos alous á la Canonja de la Seu de Gerona, d'ells un comprés entre 'l lloch anomenat *Canaleta* y la carretera de França (*èstratam francescam*); á St. Pere de Casserres (*Gaserres*), sos alous situats en Torrent, Sau, *Cellabona*, *Spinosa* y Brugueroles; á Sta. Maria d'Amer un alou en *lomar*; y, ademés, varies quantitats en diner y efectes, á Sta. Maria de Manlleu (*Menleu*), á St. Miquel de Guardia (*Gardia*), á St. Pere de Casserres, á la Canonja de Gerona, á St. Pere de Galligans, á St. Feliu de Gerona y á Alaida de Geronella.

—La major part sinó tots los llochs citats en aquest testament pertanyen al bisbat de Vich, d'ahont probablement seria natural ú originari lo testador. Les quantitats donades en metálich ho son en sous de plata, y una d'elles en sous *bonae monete gerundensis*.

196—1110, novembre, 8.

Plana CCLXXXV.

Concessió del usdefruyt per durant la seva vida, feta pels canonges de la Seu de Gerona á favor de Berenguer clergue de Pujals, del mas y bens qu' aquest havia donat á la Canonja, mediant lo pago d' un cens anyal.

197—1111, febrer, 21.

Planes CCCXXV y CCCXXVI.

Empenyo fet per Em, anomenada Rocha, als marit y muller Pere Sunyer y Escriveta, per una lliura de plata, de la casa qu' habita y li havia donat son marit Guillelm *Bentio*, situada en Gerona en l' alou de Sta. María y quines afrontacions detalla: ab la circumstancia de que si no torna 'ls diners en lo terme que 's fixa augmenti la quantitat ab deu sous, y si passen dos anys hage d' entregar tres lliures.

—Aquest document dona una idea de la exageració de la usura en aquella época.

198—1111, febrer, 25.

Plana CCCXXVI.

Venda de la casa á que 's refereix lo document anterior feta per Em, anomenada Roca, als esposos Pere Sunyer y *Eschineta*, per una lliura de plata.

199—1111, octubre, 28.

Planes CXXII y CXXIII.

Donació en feu feta per Ramón Bernat á Rainal Gausfret, de la meytat del mas que fou d' Oliba Steve, ab la condició d' habitarlo, conreuharlo y conservar-lo be á son servey, y de ser-li fidel, ajudar-lo á defensar sa persona y bens contra tothom y fer per ell corts, seguicis, comparescencies, cavalcades, etc., sense frau: queda aximateix convingut que cas de morir lo Rainal sense fill mascle torni tot al Bernat, y cas de deixar fill mascle passi á n' aquest ab iguals condicions. Pactan, finalment, que li esmenarán lo que no cumplescan de lo convingut, al trenta dies de requerits, á judici d' aquells que 'l Ramón Bernat tindrà á be elegir.

200—1112, febrer, 27.

Planes CXXIII y CXXIII.

Testament de la Sra. *Eldiadis*. Disposa ser sepultada en la iglesia de Sta. María de Fontanet, dita de la Bisbal, á la que deixa les cases que té en la *sacreria* de dita iglesia, ab la condició de que les poschesca, mentres visca, Ramón fill de son marit Guillelm. Deixa á sa germana Guillerma *gunam meam et bland*; y sos bens mobles y semovents repartits entre la iglesia avans dita de la Bisbal, lo bisbe de Gerona y sos marmessors, que designa.

—*Gunam y bland*, sospitem eren noms propis de prenes de vestir: *guna* es potser lo ma-

teix que *gonna* (túnica), que's troba en altres documents d'aquesta època. Vegis sobre 'l particular a Balari, ob. cit.; pl. 603 à 606; y també lo que diu de les diferents prestacions feudals, pera major inteligencia del doc. n. 199.

201—1114, febrer, 23.

Plana CLIIII.

Homenatge y jurament de fidelitat prestat al bisbe de Gerona Berenguer pel castell de Juyá (*Jullano*), per Umbert de Basea, fill de Ode.

—Publicat per Villanueva, V. L., t. 13, ap. 30, copiantlo del «Llibre Vert» del Capítol geroní, f. 146, b. La seva data «VII, kal. marci anno .VI. regni Leudovici regis» que comensá á regnar lo dia 29 de juliol del any 1108, nos priva de seguir á Villanueva que la reduheix al any 1113. De tots modos, los anys d'aquest se computaven, segons en Campillo de quatre maneres diferentes, y podria tenir rahó 'l P. Villanueva.

202—1114, febrer, 23.

Plana CLIII.

Declaració feta per Umbert de Baseya al bisbe Berenguer, per rahó del castell de Juyá y dels feus que té per ell, de ser ell y sos successors homens propis del bisbe, ajudarlo y defensar contra tothom los bens de la Seu de Gerona; posar castellá en aquell castell ab consell del bisbe si ve 'l cas de provehir la castellanía, y donárlenhi la potestat sempre que li demani. Convenen que cas de ferse donació del castell, tingan en éll la meytat cada hù.

203—1114, setembre, 11.

Planes CCLIII y CCLIIII.

Definició y entrega per Bernat Ramón de Matha á la Canonja de Gerona del mas Verdaguer, sobre 'l que s'havien promogut per la Canonja moltes reclamacions.

204—1115, maig, 18.

Plana CCCVII.

Venda feta pels esposos Ervig y Ricsenda ab son fill Ramón al clergue Guillelm Bernat, per cinch sous y mitg de plata, d'un alou situat en lo lloch dit *Ramil* de la parroquia de Sta. Llogaya de Parets, quines afrontacions se detallan.

205—1115, novembre, 29.

Planes CXCVI y CXCVII.

Loació feta pel bisbe Berenguer de la donació de la iglesia de Sant Feliu de Celrá que á la Canonja de Gerona féu lo bisbe Berenguer, de bona memoria. Li retorna, además, un camp ab lo *sacrari* (celler) d' Arnal Blidger.

—Los bisbes de Gerona mencionats pel document son: Berenguer Dalmau y 'l ja difunt Berenguer Wifret.

206—1116, janer, 22.

Planes LXI y LXII.

Butlla del S. P. Pascual, dirigida al bisbe Berenguer, confirmatoria dels bens y drets del Bisbat y Seu de Gerona.

—Publicada per Marca, M. H., ap. 353. La Espanya Sagrada, t. 43, p. 199 y En Villanueva, t. 13, pl. 126: fan menció d'aquesta Butlla, lo darrer ab referencia al «Llibre Vert» del Capítol geroní, en quin full 197 b. está també copiada.

207—1117, febrer, 14.

Planes CXLI y CXLII.

Donació feta pel bisbe Berenguer a Pere, capellà de Sta. Maria d' Ullà, ab certes condicions, d' adquirir en benefici del dit Pere y de sos successors totes les terres que 'ls que les posseheixen diuen ser seves, y que no sien masos, masades y bordes que fassin al bisbe alguna prestació.

—Lo Pere d' aquest document es molt probable sia 'l Pere Vidal, fundador de la colegiata en 1121 y primer prior de la mateixa (végis Villanueva, V. L., t. 15, pl. 20). Sobre la significació de *nansada* y *Borda*, végis Balari, ob. cit., pl. 621 y 622.

208—1117, maig, 18.

Planes CCCXLIII y CCCXLV.

Concessió feta pel bisbe Berenguer a Pere Ramón, de les plantes, cases, etz, qu' aquest té en l' alou de Sta. Maria y de St. Feliu de la ciutat de Gerona y, además, de lo que li deixá 'l clergue Joan Ramón en lo burch de Sta. Maria, reservantse certs censos y prestacions que pagan al bisbe.

209—1117, maig, 25.

Plana CCCLI.

Loació feta per Bernat Ramón, sacristà de St. Feliu de Gerona, a Ramón Mir clergue de St. Pere de Galligans, de les cases que posseheix en lo burch de St. Feliu en l' alou de la Catedral, reservat lo cens que fan al bisbe.

210—1117, agost, 30.

Planes CCCXXXIII y CCCXXXV.

Venda feta pel prebere Girbert al clergue Joan Ramón, per vint y un sous de plata geronina de la mellor, de totes les cases ab les seves adjacencies que posseheix en lo burch de St. Feliu de Gerona en l' alou episcopal, quines afrontacions detalla.

211—1119, janer, 14.

Plana CCIII.

Definició y entrega feta a la Seu de Gerona y a la iglesia de St. Feliu de Celrá, per Guillém de Cerviá, d' un *sacrari* (celler) que pretenia tenir per herencia de son pare Gaufret Bastons; per quina entrega cobra set sous de plata.

—Sobre la significació de la paraula *sacrario*, végis Balari, ob. cit., pl. 631.

212—1120, febrer, 22.

Plana CCCXXVIII.

Venda feta per Trudgarda als esposos Joan Mascardel y Guilla, per deu morabatins d' or óptim y altres dos al senyor directe, de les cases qu' habita en lo burch de St. Feliu de Gerona part damunt del alou de la Catedral, quines afrontacions detalla.

—*Morabati*; era lo nom que 's donava a la moneda d' or ó dinhar dels Almorabets que dominaren bona part d' Espanya.

213—1120, novembre, 2.

Planes CCCXXIII y CCCXXIII.

Venda feta pels esposos Arnal Adal y Garsenda, a Nadal, per trenta

quatre morabatins d' or óptim y 'l cens anyal de mitg morabatí pagat á n' ells ó á sos successors lo dia de St. Andreu, de les cases que tenen en lo burch de St. Feliu de Gerona, quines afrontacions detallen; ab facultat de véndreles á qualsevol menys á cavaller ó clergue.

— Interessant pera la topografia de la ciutat de Gerona en aquella época.

214—1121, dezembre, 21. *Planes CCCXLV y CCCXLVI.*

Venda feta per Ramón Miró y Pere Ramón á Bernat Ramón clergue y sacristá de St. Feliu de Gerona, per una lliura de plata en óptima moneda geronina á pes y deu diners pagadors al bisbe en la mateixa moneda, del senyoriu y propietat d' unes cases que tenien en lo burch de St. Feliu en alou de la Catedral, y que 'ls hi havia dextat lo clergue Joan Ramón lo qui les havia comprades als esposos Guillém Constans y Ermessendis, y á Girbert, quines afrontacions detallen.

215—1122, janer, 7. *Planes CCXXXVI y CCXXXVII.*

Comanda feta pel bisbe Berenguer á Ramón Arnal d' Anglés y á son fill Ramón, del castell de St. Sadurní, pera que 'l tinga en feu á son servey, y ab aquest motiu li dora en feu la meytat de l' alou que per herencia de sos pares possehi lo capiscol Pons y li lauda la meytat del feu de l' alou de San Sadurní, obligantse lo Ramón Arnal á no exercir forsa ni fer exaccions en los bens de la Canonja en dits Castell y parroquia.

— Aquest doc. no es complet per estar tallat un troc de pergami de les pl. 237 y 238.

216—1122, janer, 7. *Plana CCXXXVII.*

Jurament de fidelitat y homenatge al bisbe Berenguer per Ramón Arnal d' Anglés y son fill Ramón, pel Castell de St. Sadurní, prometent donárlenhi la potestat sempre que la demani y no fer cap dany desde dit castell fins á Sta. Maria de la Bisbal.

— En la data d' aquest doc. s' expressa 'l mes y 'l dia, pero no l' any. Donada la costum de la época de fer los sacraments de fidelitat y homenatge acte seguit de la recepció y acceptació dels feus, es de creure que 's del mateix any del doc. anterior del quin es natural consecuencia.

217—1122, febrer, 20. *Planes CLXV y CLXVI.*

Definició y entrega feta per Estefania de Fenolleres, al bisbe Berenguer, á Ramón Esteve de Plebá y á la iglesia de St. Cristófol de Fenolleres, de tot lo que percibía y exigia de la iglesia y clergues de Plebá (*plebano*).

— Ignorém la correspondencia de Plebá ó *Plebano*; que tampoch hem sabut trobar en lo Nomenclator dels Srs. Alsins y Pujol, ni en la «Historia del Ampurdán» del Sr. Pella y Forgas.

218—1122, juny, 3. *Plana CCXVI.*

Donació d' un alou situat en la parroquia de St. Feliu de Celrá, fet

à n' aquesta iglesia pel clergue de la mateixa Pere, fill de Bernat Guillém Poch.

219—1122, octubre, 25.

Planes CXLVII y CXLVIII.

Jurament de feultat fet al bisbe de Gerona Berenguer, per Pons, fill de la Vescomtesa Gelvira. (Pons, en la firma d' aquest doc. se titula també Vescomte).

—Encare que Pons en aquesta escriptura se titula vescomte, es lo cert que el que en realitat era llavors vescomte de Gerona y d' Ager era son pare Grau Pons de Cabrera, marit de Gelvira y net d' Arnau Miró de Tost. S' ignora la data de la mort del vescomte Grau Pons que vivia encare en 1131 en quin any feu testament dextant á son fill Pons tots los honors ó drets que tenia en Lo Geronés. Aquest Pons, si fou en realitat vescomte de Gerona deprés de la mort de son pare, degué morir sens fills ó bé cedir sos drets á son germà Grau de Cabrera que figura ja com á vescomte en 1145 y que en una donació feta á la iglesia d' Ager en 1152 (Villanueva, V. L. t. 9, a. XIV) se diu net de Pons Grau vescomte, essent per consegüent fill també de Grau Pons. És lo Pons d' aquesta escriptura lo qui marxá á Castella y fou allí majordom major del Rey Alfons VII que casá en 1128 ab la filla del Comte de Barcelona?

220—1123, juny, 3.

Plana CCXIII.

Definició y entrega feta á la Seu de Gerona y á la seva Canonja per Pere clergue de Celrá, del violari que tenia y havia sigut de son pare en l' alou de Ramón de Sta. Coloma, situat á Celrá.

221—1124, agost, 30.

Planes CLXX y CLXXI.

Definició y evacuació feta per Arnal Guillém de Cartellá ab assentiment de sos fills Berenguer abat de St. Feliu de Gerona, Galcerán, Menard, Pere y Guillém, á la Seu de Gerona y á sos bisbe y canonges, dels alous, toltes, forceies y altres mals usos que confesa haber retingut y exigit en les possessions de la Seu de Gerona; entre 'ls quins cita l' alou de *ipsa presa* (Les Preses?) ab sa iglesia; lo de Fonts (*fontibus*); les tasques de La Bisbal ab lo feu de *Ventenac*; los alous de la Canonja en Cartellá, Carull (*carulli*), Tornavells (*tornavels*), y Frexanet (*frexaneto*).

—Ignorém la situació de *Carulli* y *Tornavells*; respecte de *Frexaneto* végis Monsalvatje «Not. Hist.», t. 10, pl. 181.

222—1127, febrer, 9.

Planes CCCXXIX y CCCXXX.

Donació feta per *Vaslino* y sa filla Garsenda á Pere Ramón, per rahó de matrimoni, de la meytat dels bens qu' aquesta posseheix en lo burch y parroquia de St. Feliu de Gerona, de la vinya que té á *Vilaroja* (*villa rubea*), d' altre (*maiolia*) que té á *Aspirant*, de l' hort que té á *Alguira*, y de tota la seva vaxella: lo Pere Ramón dona á Garsenda la meytat dels bens de ses netes, filles de Guillém Rainal.

—*Maiolia* ó mallola, vol dir vinya plantada novament (Vegis Balari, ob. cit., pl. 627). Los llocs *Aspirant* y *Alguira* no sabem ahont eren, ni 'ls hem trobat en lo Nomenclator tanques voltes citat: *Vilaroja* es un vehinat de prop de Gerona, que forma part de l' Ajuntament de St. Daniel.

JOAQUIM BOTET Y SISÓ.

(*Seguirá*)